पु•ना International School
Shree Swaminarayan Gurukul, Zundal

Grade –VII

Sanskrit

Specimen

Copy

Year- 2021-22

अनुक्रमणिका

Pa- 1 chapter (1 to 4)	Sa -1 chapter – (1 to 8)

NO	TITLE	PAGE-NO
प्रथमःपाठः	सुभाषितानि	2
द्वितीयःपाठः	दुर्बुद्धिः विनश्यति	7

प्रथमःपाठः –सुभाषितानि

- **कठिन शब्दार्थाः**

- पृथिव्यां – धरती पर
- पाषाणखण्डेषु – पत्थर के टुकडों में
- शौर्ये – बल में
- कर्वीत – करना चाहिए
- विस्मयो – आश्चर्य
- संग्रहेषु – एकत्र करने में
- दुर्जनः – बुरे लोग
- विज्ञाने – विशेष ज्ञान में

➢ शब्दार्थाः

- मूढैः - मूर्खो के द्वारा
- सुभाषितम - सुन्दर वचन
- वाति - बहती है
- बहुरत्ना - अनेक रत्नों वाली
- त्यक्तलज्जः - संकोच को छोड़नेवाली
- सहासीत - साथ बैठना चाहिए
- क्षमावशीकृतिलौके -संसार में क्षमा वशीकरण हे

अभ्यासः

➢ साहित्य

प्र–2–यथायोग्यंश्लोकांशान् मेलयत-

क	ख
धनधान्यप्रयोगेषु	विद्यायाःसंग्रहेषुच।
विस्मयो न हि कर्त्तव्यः	बहुरत्नावसुन्धरा।
सत्येन धार्यते पृथ्वी	सत्येनतपतेरविः।
सद्भिर्विवादं मैत्रीं च	नासद्भिःकिञ्चिदाचरेत्।
आहारे व्यवहारे च	त्यक्तलज्जःसुखीभवेत्।

प्र–3–एकपदेन उत्तरत-

(क) पृथिव्यां कति रत्नानि?
उत्तर–पृथिव्यां त्रीणि रत्नानि।

(ख) मूढैः कुत्र रत्नसंज्ञा विधीयते?
उत्तर–मूढैः पाषाणखण्डेषु रत्नसंज्ञा विधीयते।

(ग) पृथिवी केन धार्यते?

उत्तर-पृथिवी सत्येन धार्यते।

(घ) कैः सङ्गितं कुर्वीत?

उत्तर-सद्भिः सङ्गितं कुर्वीत।

(ङ) लोके वशीकृतिः का?

उत्तर-लोके वशीकृतिः क्षमा।

प्र-4-रेखाङ्गित पदानि अधिकृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत-

(क) सत्येन वातिवायुः।

उत्तर- केन वातिवायुः?

(ख) सद्भिः एवसहासीत।

उत्तर- काभिः एवसहासीत?

(ग) वसुन्धरा बहुरत्नाभवति।

उत्तर- का बहुरत्नाभवति?

(घ) विद्यायाः संग्रहेषु त्यक्तलज्जः सुखी भवेत्।

उत्तर- कस्याः संग्रहेषु त्यक्तलज्जः सुखी भवेत्?

(ङ) सद्भिः मैत्रीं कुर्वीत।

उत्तर- काभिः मैत्रीं कुर्वीत?

प्र–5–प्रश्नाना मुत्तराणि लिखत-

(क) कुत्रः विस्मयः न कर्त्तव्यः?

उत्तर– बहुरत्ना वसुन्धरा इति विस्मयः न कर्त्तव्यः।

(ख) पृथिव्यां त्रीणि रत्नानि कानि?

उत्तर– पृथिव्यां त्रीणि रत्नानि जलमन्नं सुभाषित म्सन्ति।

(ग) त्यक्तलज्जः कुत्र सुखी भवेत्?

उत्तर– त्यक्तलज्जः आहारे व्यवहारे च सुखी भवेत्।

➢ व्याकरण

प–6–मञ्जूषातः पदानि चित्वा लिङ्गानुसारं लिखत-

रत्नानि वसुन्धरा सत्येन सुखी अन्नम् वह्निः रविः पृथ्वी सङ्गतिम्

पुँल्लिङ्गम्	स्त्रीलिङ्गम्	नपुंसकलिङ्गम्
सत्येन	वसुन्धरा	रत्नानि
रवि	पृथ्वी	सुखी
अन्नम्	वह्निः	सङ्गतिम्

प्र–7– अधोलिखित पदेषु धातवः के सन्ति?

पदम् **धातुः**

कर्त्तव्य:	कृ
पश्य	दृश्
भवेत्	भू
स्थित:	स्था

द्वितीयः पाठः –दुर्बुद्धिः विनश्यति

➢ कठिन शब्दार्थाः

- सरः – तालाब
- धीवराः – मछुआरे
- कूर्मः – कछुआ
- मारयिष्यामः – मारेंगे
- पक्षबलेन – पंखो के बल से
- अपायः – हानि
- भस्म – राख

➢ शब्दार्थाः

- ह्रदम – तालाब को
- अवलोक्य – देखकर
- उडडीयते – उड़ रहा है
- दुबुद्धिः – दुष्ट बुद्धि वाला
- हितकामानाम– कल्याण की इच्छा
- लम्बमानम – लटकते हुए
- नीयमानम – ले जाते हुए

अभ्यासः

➢ साहित्य

प्र–2एकपदेनउत्तरत-

(क) कूर्मस्य किं नाम आसीत्?

उत्तर– कूर्मस्य कम्बुग्रीवःनाम आसीत्

(ख) सरस्तीरे के आगच्छन्?

उत्तर– सरस्तीरे धीवराः आगच्छन्।

(ग) कूर्मः केन मार्गेण अन्यत्र गन्तुम् इच्छति?

उत्तर– कूर्मः आकाशमार्गेण अन्यत्र गन्तुम् इच्छति।

(घ) लम्बमानं कूर्मं दृष्ट्वा के अधावन्?

उत्तर– लम्बमानं कूर्मं दृष्ट्वा गोपालकाः अधावन्।

प्र–3 अधोलिखित वाक्यानि कः कं प्रति कथयति इति लिखत-

		क: कथयति	कंप्रतिकथयति
यथा	प्रात: यद्उचितंत्कर्त्तव्यम्।	हंसौ	कूर्मंप्रति
(क)	अहं भवद्भ्यां सह आकाशमार्गेण गन्तुम् इच्छामि।	कूर्मः	हंसौप्रति
(ख)	अत्र क: उपाय:?	हंसौ	कूर्मम् प्रति
(ग)	अहम् उत्तरं नदा स्यामि।	कूर्मः	हंसौप्रति
(घ)	यूयं भस्म खादत।	कूर्मः	गोपालाकान् प्रति

- **व्याकरण**

प्र–4 मञ्जूषातः क्रियापदं चित्वा वाक्यानि पूरयत-

अभिनन्दति	भक्षयिष्यामः	इच्छामि	वदिष्यामि	उड्डीयते	प्रतिवसित	स्म

(क) हंसाभ्यां सहकूर्मो ऽपि **उड्डीयते।**

(ख) अहं किञ्चिद पिन **वदिष्यामि।**

(ग) यःहितकामानां सुहृदां वाक्यं न **अभिनन्दति।**

(घ) एकःकूर्मःअपि तत्रैव **प्रतिवसित** स्म।

(ङ) अहम् आकाशमार्गेण अन्यत्र गन्तुम् **इच्छामि।**

(च) वयं गृहं नीत्वा कूर्मं **भक्षयिष्यामः**।

प्र–5 -पूर्णवाक्येन उत्तरत-

(क) कच्छपःकुत्र गन्तुम् इच्छति?

उत्तर– कच्छप: हंसाभ्यां सह आकाशमार्गेण अन्यत्र स्थाने गन्तुम् इच्छति।

(ख) कच्छपःकम्उपायंवदति?

उत्तर– कच्छप: उपायं वदति "युवां काष्ठदण्डम् एकं चञ्चवा धारयतम्। अहं काष्ठदण्डमध्ये अवलंम्ब्य युवयोःपक्षबलेन सुखेन गमिष्यामि।"

(ग) लम्बमानं कूर्मं दृष्ट्वा गोपाल काःकिम् अवदन्?

उत्तर– लम्बमानं कूर्मंदृष्ट्वा गोपालका: अवदन् "हंहो! महदाश्चर्यम्। हंसाभ्यां सह कूर्मोऽपि उड्डीयते।

(घ) कूर्मःमित्रयोःवचनं विस्मृत्य किम् अवदत्?

उत्तर– कूर्म: मित्रयो: वचनं विस्मृत्य अवदत् "यूयं भस्म खादत"।

प्र–6- घटनाक्रमानुसारं वाक्यानि लिखत-

(ग) कूर्मः हंसौ च एकस्मिन सरसि निवसन्ति स्म।

(घ) केचित धीवराःसरस्तीरे आगच्छन्।

(ज) 'वयंश्वः मत्स्य कूर्मादी न्मारयिष्यामः' इति धीवराः अकथयन्।

(ङ) कूर्मःअन्यत्र गन्तुम् इच्छति स्म।

(क) कूर्मः हंसयोःसहायतया आकाशमार्गेण अगच्छत्।

(च) लम्बमानं कूर्मं दृष्ट्वा पौराःअधावन्।

(ख) पौराः अकथयन्– वयं पतितं कूर्मं खादिष्यामः।

(छ). कूर्मः आकाशा त्पतितःपोरैःमारितश्च।

- **वांचनकार्य**

प्र–7 मञ्जूषातः पदानि चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत-

जलाशयम्	अचिन्तयत्	वृद्धः	दुःखिताः	कोटरे
वृक्षस्य	सर्पः	आदाय	समीपे	

एकस्य वृक्षस्य शाखासु अनेके काकाः वसन्तिस्म। तस्य वृक्षस्य **कोटरे** एकः सर्पः अपि अवसत्। काका नाम् अनुपस्थितौ **सर्पः** काकानां शिशू न्खादति स्म। काकाः **दुःखिताः** आसन्। तेषु एकः **वृद्धः** काकः उपायम् **अचिन्तयत्।** वृक्षस्य **समीपे** जलाशयःआसीत्। तत्र एका राजकुमारी स्नातुं **जलाशयम्** आगच्छति स्म। शिलायां स्थितं तस्याः आभरणम् **आदाय** एकः काकः वृक्षस्य उपरि अस्थापयत्। राजसेवकाः काकम् अनुसृत्य **वृक्षस्य** समीपम् अगच्छन्। तत्र तेतं सर्पंच अमारयन्। अतः एवोक्तम्-उपायेन सर्वं सिद्धयति।